Research Article

วารสารนวัตกรรมองค์การและการจัดการ
Journal of Organizational Innovation and Management
ISSN 3088-2850 (Online)
https://so16.tci-thaijo.org/index.php/JOIM

แนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็นของเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) ของผู้เรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

An approach for Learning Management to Develop Student's Essential Skills Based on Inner Development Goals (IDGs) in Opportunity Expansion Schools through Action research

ศิริพัตร์ ประสมทอง[1*], ณัฏฐ์ ชาคำมูล[2]
Siripat Prasomthong[1*], Nat Chakhammul[2]
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร[1*,2], ประเทศไทย
Faculty of Education, Naresuan University[1*,2], Thailand

Received: March 21, 2026 **Revised**: May 9, 2026 **Accepted**: May 15, 2026 **Published**: October 22, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะตามเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) ของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 2) ศึกษาผลการพัฒนาทักษะดังกล่าว และ 3) ถอดบทเรียนจากการดำเนินงาน โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ 2 วงรอบ ประกอบด้วยขั้นตอนการวางแผน ปฏิบัติ สังเกตและสะท้อนผล กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารและครู 7 คน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 51 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ แบบประเมินทักษะ IDGs แบบสังเกตพฤติกรรม และแบบบันทึกการสะท้อนผล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์

ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะ IDGs ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การปลูกฝังชีวิตภายใน การคิด ความเชื่อมโยงกับผู้อื่น การทำงานร่วมกัน และการลงมือกระทำเพื่อการเปลี่ยนแปลง โดยมีแนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้ 4 กิจกรรมหลัก คือ การพัฒนาครู การจัดกิจกรรมจิตศึกษารายวัน การดำเนินงาน PLC และการถอดบทเรียน 2) ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านทักษะ IDGs สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสูงสุดคือการลงมือกระทำเพื่อการเปลี่ยนแปลง และต่ำสุดคือการทำงานร่วมกัน 3) การถอดบทเรียนสะท้อนการเปลี่ยนแปลงในระดับผู้เรียน ครู และโรงเรียน โดยผู้เรียนมีการตระหนักรู้ตนเองและทักษะสังคมดีขึ้น ครูเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก และโรงเรียนสามารถสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาปัญญาภายในได้อย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าแนวทางที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: แนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้, เป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs), โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

*CONTACT Corresponding: siripatp67@nu.ac.th

Abstract

This research aimed to: 1) examine the components and learning management approaches for developing students' skills based on the Inner Development Goals (IDGs) in opportunity expansion schools; 2) investigate the outcomes of students' IDGs skill development through such approaches; and 3) extract lessons learned from the implementation. The study employed action research with two cycles, consisting of planning, action, observation, and reflection. The participants included 7 school administrators and teachers, and 51 lower secondary school students. Research instruments comprised of interviews, an IDGs skills assessment form, behavioral observation forms, and reflection logs. Data were analyzed using content analysis and descriptive statistics, including mean, standard deviation, and paired-sample t-test.

The findings revealed that: 1) the IDGs skills consisted of five components: inner cultivation, thinking skills, connectedness with others, collaboration, and acting for change. The learning management approach included four key activities: teacher development, daily contemplative practices, professional learning communities (PLC), and lesson learned reflection; 2) students' IDGs skills significantly improved at the .05 level, with the highest improvement in acting for change and the lowest in collaboration; and 3) the lesson learned process indicated positive changes at the student, teacher, and school levels. Students demonstrated greater self-awareness and social skills, teachers shifted their roles to learning facilitators, and schools developed a supportive learning ecosystem for continuous inner development. These findings suggest that the proposed approach effectively enhances holistic student development and can be appropriately applied in opportunity expansion schools.

Keywords: Learning Management Approach, Inner Development Goals (IDGs), Opportunity Expansion Schools

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 สังคมโลกเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนทั้งจากพลวัตทางเทคโนโลยีดิจิทัลและวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อเป้าหมายของการศึกษา โดย Reigeluth (1999) เสนอว่าการศึกษาในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงไม่อาจหยุดอยู่เพียงการถ่ายทอดเนื้อหาวิชา แต่ต้องมุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะการปรับตัวและการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในโลกที่ผันผวนได้อย่างมีคุณภาพ ทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับสากลจึงเริ่มให้ความสำคัญกับศักยภาพภายในมากขึ้น โดยเฉพาะแนวคิดเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (Inner Development Goals: IDGs) ซึ่งถูกนิยามว่าเป็นกรอบทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยมุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างโลกภายในและการลงมือทำภายนอก (Inner Development Goals Initiative, 2021) แนวคิดนี้ประกอบด้วย 5 มิติสำคัญ ได้แก่ 1) การปลูกฝังชีวิตภายใน (Being) 2) การพัฒนาทักษะการคิด (Thinking) 3) ความรู้สึกเชื่อมโยงกับผู้อื่น (Relating) 4) การทำงานร่วมกัน (Collaborating) และ 5) การลงมือกระทำเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Acting) ซึ่ง Wamsler et al. (2021) ระบุว่าทักษะเหล่านี้คือรากฐานสำคัญที่จะทำให้มนุษย์สามารถเผชิญกับความท้าทายในระดับโลกได้อย่างมีจริยธรรมและยั่งยืน

*CONTACT Corresponding: siripatp67@nu.ac.th

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบริบทของสถานศึกษาไทย โดยเฉพาะโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งมักตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลและมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร พบว่าการจัดการเรียนรู้ยังคงติดยึดอยู่กับผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการตามตัวชี้วัดส่วนกลางเป็นหลัก ส่งผลให้การพัฒนาทักษะเชิงลึกด้านจิตใจและสังคมยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นระบบ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ได้เน้นย้ำว่าการบริหารจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาลักษณะนี้ จำเป็นต้องมีระบบการออกแบบกิจกรรมและการนิเทศติดตามที่เอื้อต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อสร้างความเท่าเทียมในเชิงคุณภาพมากกว่าเพียงการเข้าถึงโอกาส เพื่อให้การพัฒนาปัญญาภายในเกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ แนวคิดจิตศึกษา (Contemplative Education) จึงเป็นตัวแปรสำคัญที่เข้ามาสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ผ่านการใคร่ครวญและการฝึกสติ วิเชียร ไชยบัง (2560) อธิบายว่าจิตศึกษาช่วยสร้างสภาวะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Learning Mode) โดยใช้เครื่องมือ เช่น การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) และการสะท้อนคิด (Reflection) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการรู้เท่าทันอารมณ์และมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องโดยตรงกับมิติการพัฒนาปัญญาภายในที่กล่าวมาข้างต้น

การจะบูรณาการแนวคิดเป้าหมายการพัฒนาปัญญาถายในและจิตศึกษาเข้าสู่ระบบโรงเรียนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ จำเป็นต้องมีรูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้ (Learning Management) ที่เป็นระบบ ซึ่ง Glickman et al. (2017) ชี้ให้เห็นว่าการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องครอบคลุมตั้งแต่การวางแผน การจัดสภาพแวดล้อม ไปจนถึงการประเมินผลที่สะท้อนความเป็นจริง และเพื่อให้กระบวนการดังกล่าวมีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขยายโอกาส การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart (1988) จึงเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญ เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เน้นการมีส่วนร่วมของครูและผู้บริหารผ่านวงจร วางแผน (Plan) ปฏิบัติ (Act) สังเกต (Observe) และสะท้อนผล (Reflect) อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาและนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เกิดจากหน้างานจริง

จากการศึกษาหนังสือ ตำรา และเอกสารต่าง ๆ พบว่า แม้ความสำคัญของทักษะภายในจะเริ่มได้รับความสนใจ แต่ยังขาดงานวิจัยที่เชื่อมโยงระหว่างกรอบแนวคิดเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายในเข้ากับกระบวนการจิตศึกษาภายใต้การบริหารจัดการที่ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาของไทย ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการศึกษา “แนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็นของเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) ของผู้เรียน” เพื่อสร้างองค์ความรู้และแนวทางปฏิบัติที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งปัญญาภายนอกและปัญญาภายในที่เข้มแข็ง พร้อมเติบโตเป็นพลเมืองโลกที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืน

คำถามการวิจัย

1. องค์ประกอบ และแนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็นของเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) ของผู้เรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เป็นอย่างไร
2. ผลการใช้แนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็นของเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) ของผู้เรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นอย่างไร
3. ผลการถอดบทเรียนของการใช้แนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็นของเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) ของผู้เรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นอย่างไร

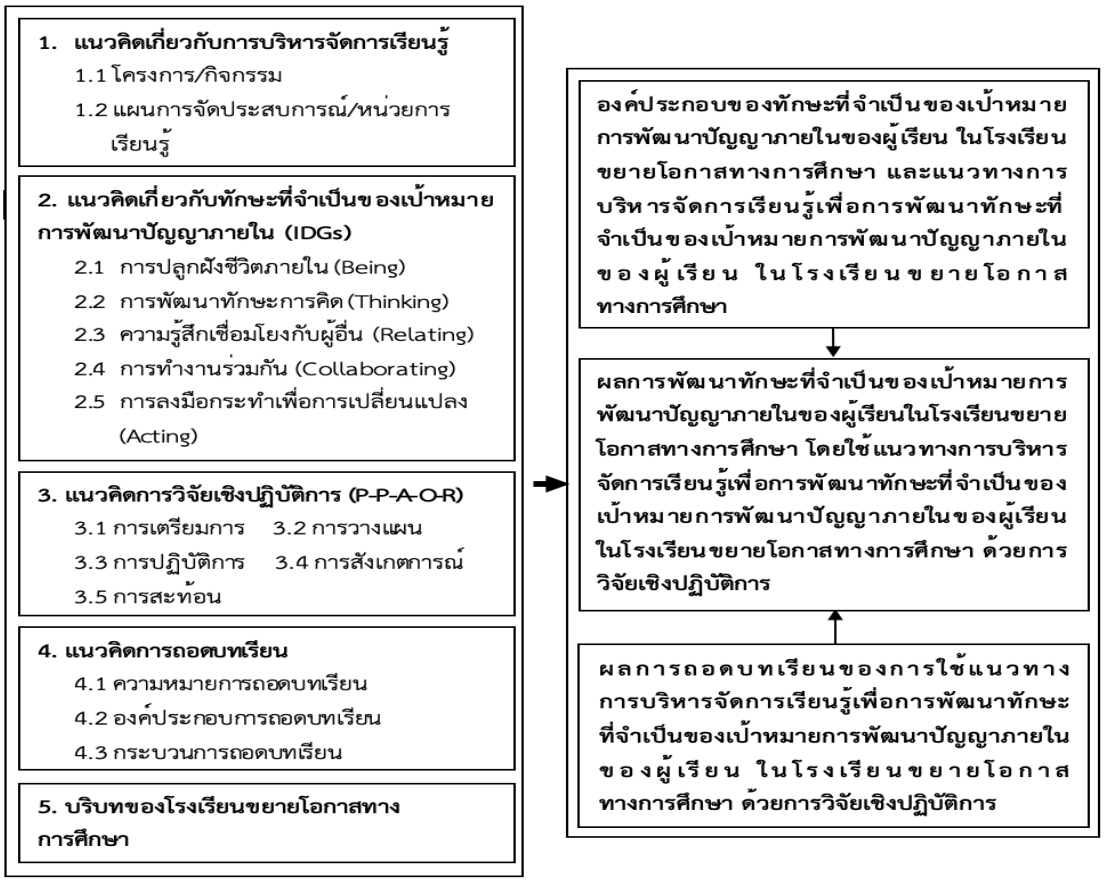
*CONTACT Corresponding: siripatp67@nu.ac.th

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบ และแนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็นของเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) ของผู้เรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
2. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาทักษะที่จำเป็นของเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) ของผู้เรียน โดยใช้แนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็นของเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) ของผู้เรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
3. เพื่อถอดบทเรียนของการใช้แนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็นของเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) ของผู้เรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ อยู่บนฐานแนวคิดสำคัญ ได้แก่ แนวคิดการบริหารจัดการเรียนรู้ (Reigeluth, 1999; Glickman et al., 2017; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) แนวคิดเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (Inner Development Goals: IDGs) (Inner Development Goals Initiative, 2021; Wamsler et al., 2021) แนวคิดจิตศึกษา (วิเชียร ไชยบัง, 2560) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) (DuFour & Eaker, 1998; Hord, 1997) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Kemmis & McTaggart, 1988; Lewin, 1946) โดยผู้วิจัยได้ศึกษากรอบแนวคิดการวิจัยได้ดัง ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาผลของแนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะตามเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) ของผู้เรียน ดำเนินการวิจัยจำนวน 2 วงรอบ ตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart (1988) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 7 คน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 51 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาองค์ประกอบ และแนวทางการจัดการเรียนรู้แนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็นของเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) ของผู้เรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
2. แบบประเมินทักษะ IDGs ของผู้เรียน
3. แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน
4. แบบบันทึกการสะท้อนผล

การดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะสำคัญ ได้แก่

1. ระยะพัฒนาแนวทาง ในขั้นตอนแรก ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะตามเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) จากเอกสาร งานวิจัย และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และครูในโรงเรียนต้นแบบในการใช้นวัตกรรมจิตศึกษา และกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ (1) โรงเรียนบ้านหนองกุลา ตำบลหนองกุลา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก (2) โรงเรียน วัดปากพิง ตะวันตก ตำบลงิ้วงาม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และ (3) โรงเรียนบ้านหนองนากวางอั้น ตำบล บ่อทอง อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 7 คน เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์บริบทและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนรัฐราษฎร์สงเคราะห์ ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก สถานที่ที่จะทดลองใช้แนวทาง ด้วยเทคนิค SOAR เพื่อใช้เป็นฐานในการออกแบบแนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลดังกล่าวมากำหนดองค์ประกอบของแนวทาง ประกอบด้วย (1) การพัฒนาศักยภาพครู (2) การจัดกิจกรรมจิตศึกษารายวัน (3) การดำเนินงานชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และ (4) การถอดบทเรียน พร้อมจัดทำคู่มือการใช้แนวทาง เพื่อใช้ในการทดลอง

2. ระยะทดลองใช้แนวทาง โดยดำเนินการตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 2 วงรอบ ซึ่งในแต่ละวงรอบมีการวางแผน ปฏิบัติ สังเกต และสะท้อนผล เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนาแนวทางให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น หลังจากสิ้นสุดการดำเนินการทั้ง 2 วงรอบ ผู้วิจัยดำเนินการถอดบทเรียนโดยการรวบรวมข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย วิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางพัฒนาเพิ่มเติม เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่และข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับการนำไปใช้ในบริบทสถานศึกษาอื่น

*CONTACT Corresponding: siripatp67@nu.ac.th

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์ (Paired Samples t-test)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบของทักษะที่จำเป็นของเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) พบว่าประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การปลูกฝังชีวิตภายใน (Being) การพัฒนาทักษะการคิด (Thinking) ความรู้สึกเชื่อมโยงกับผู้อื่น (Relating) การทำงานร่วมกัน (Collaborating) และการลงมือกระทำเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Acting) โดยแนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลัก ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพครู การจัดกิจกรรมจิตศึกษารายวัน การดำเนินงานชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการถอดบทเรียน ดังตาราง 1

ตาราง 1 โครงสร้างของแนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็นของเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs**) ของผู้เรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา**

ที่	กิจกรรม	รูปแบบ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา
1	โครงการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	การพัฒนาผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ	- ผู้บริหาร - ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษา	8 ชั่วโมง
2	กิจกรรมรายวัน - ช่วงเช้า กิจกรรมจิตศึกษา (Contemplative Practice) - ช่วงบ่าย Body Scan (การรับรู้กายอย่างมีสติ) - ช่วงเย็น AAR (After Action Review)	กิจกรรมการเรียนรู้เชื่อมโยง 5 มิติของ IDGs	- ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษา - นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา	6 สัปดาห์ (วงรอบละ 3 สัปดาห์)
3	ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC)	การพัฒนาผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC)	- ผู้บริหาร - ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษา	6 ครั้ง (สัปดาห์ละ 1 ครั้ง)
4	การถอดบทเรียน (Lessons Learned)	การพัฒนาผ่านการถอดบทเรียน	- ผู้บริหาร - ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษา - นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา	1 สัปดาห์
รวมทั้งหมด 4 กิจกรรม จำนวน 7 สัปดาห์				

ที่มา : ศิริพัตร์ ประสมทอง และณัฏฐ์ ชาคำมูล (2569)

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะที่จำเป็นของเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) ของผู้เรียน ระหว่างการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการวงรอบที่ 1 และวงรอบที่ 2 โดยใช้สถิติ Paired Samples t-test พบว่า ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยในวงรอบที่ 2 สูงกว่าวงรอบที่ 1 ในทุกองค์ประกอบอย่างชัดเจน และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยทักษะที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด คือ การลงมือกระทำเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Acting) เพิ่มจาก 3.50 เป็น 4.25 (t = 30.21) รองลงมาคือ การปลูกฝังชีวิตภายใน (Being) เพิ่มจาก 3.45 เป็น 4.18 (t = 29.15), การพัฒนาทักษะการคิด (Thinking) เพิ่มจาก 3.40 เป็น 4.15 (t = 26.18), ความรู้สึกเชื่อมโยงกับผู้อื่น (Relating) เพิ่มจาก 3.52 เป็น 4.22 (t = 20.22) ตามลำดับ และทักษะที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุดคือ การทำงานร่วมกัน (Collaborating) เพิ่มจาก 3.60 เป็น 4.30 (t = 19.22) โดยทุกองค์ประกอบมีค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตาราง 2

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะที่จำเป็นของเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) ของผู้เรียน โดยใช้ Paired Sample t-test

องค์ประกอบของทักษะ IDGs	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) วงรอบที่ 1	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) วงรอบที่ 1	*t*	*df*	*p*
การปลูกฝังชีวิตภายใน (Being)	3.45	4.18	29.15*	50	<.001
การพัฒนาทักษะการคิด (Thinking)	3.40	4.15	26.18*	50	<.001
ความรู้สึกเชื่อมโยงกับผู้อื่น (Relating)	3.52	4.22	20.25*	50	<.001
การทำงานร่วมกัน (Collaborating)	3.60	4.30	19.22*	50	<.001
การลงมือกระทำเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Acting)	3.50	4.25	30.21*	50	<.001

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05*

ที่มา : ศิริพัตร์ ประสมทอง และณัฏฐ์ ชาคำมูล (2569)

3. ผลการถอดบทเรียนพบว่า แนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้ดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 3 ระดับ ได้แก่ (1) ระดับผู้เรียน ผู้เรียนมีความตระหนักรู้ตนเองเพิ่มขึ้น มีทักษะทางสังคมและความสามารถในการปรับตัวดีขึ้น (2) ระดับครู ครูมีการปรับบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และมีการทำงานร่วมกันผ่าน PLC อย่างต่อเนื่อง (3) ระดับโรงเรียน โรงเรียนสามารถพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาปัญญาภายในของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

โดยสรุป แนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมการพัฒนาทักษะ IDGs ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกทั้งในระดับผู้เรียน ครู และองค์กรสถานศึกษา

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

ทักษะที่จำเป็นของเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) พบว่า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การปลูกฝังชีวิตภายใน การพัฒนาทักษะการคิด ความรู้สึกเชื่อมโยงกับผู้อื่น การทำงานร่วมกัน และการลงมือกระทำเพื่อการเปลี่ยนแปลง โดยแนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลัก ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพครู การจัดกิจกรรมจิตศึกษารายวัน การดำเนินงานชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการถอดบทเรียน

*CONTACT Corresponding: siripatp67@nu.ac.th

ผลการใช้แนวทางดังกล่าว พบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านทักษะ IDGs สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกองค์ประกอบ โดยองค์ประกอบที่มีการพัฒนาสูงสุดคือ การลงมือกระทำเพื่อการเปลี่ยนแปลง และต่ำสุดคือ การทำงานร่วมกัน

ผลการถอดบทเรียน พบว่าการดำเนินแนวทางดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 3 ระดับ ได้แก่ ระดับผู้เรียน ระดับครู และระดับโรงเรียน โดยผู้เรียนมีความตระหนักรู้ตนเองและทักษะทางสังคมเพิ่มขึ้น ครูปรับบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก และโรงเรียนสามารถพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาปัญญาภายในได้อย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่พบว่าแนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้สามารถพัฒนาทักษะ IDGs ของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดของ Inner Development Goals (2021) และ Wamsler et al. (2021) ที่ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาศักยภาพภายใน เช่น การตระหนักรู้ตนเอง การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการลงมือปฏิบัติ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมจิตศึกษารายวันมีส่วนสำคัญในการพัฒนามิติด้านการตระหนักรู้ตนเองและการควบคุมอารมณ์ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดจิตศึกษาของวิเชียร ไชยบัง (2560) ที่เน้นการฝึกสติและการสะท้อนคิดเพื่อพัฒนาปัญญาภายในอย่างเป็นรูปธรรม ในส่วนของการดำเนินงานชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) พบว่าช่วยให้ครูเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ DuFour และ Eaker (1998) ที่ระบุว่า PLC เป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนและพัฒนาวิชาชีพครู ขณะเดียวกัน การใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับบริบทจริงของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart (1988) ที่เน้นการมีส่วนร่วมและการสะท้อนผลเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่าทักษะด้านการทำงานร่วมกัน (Collaborating) มีการพัฒนาน้อยที่สุด อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านบริบทผู้เรียนและรูปแบบกิจกรรมที่ยังไม่เอื้อต่อการทำงานเป็นทีมอย่างเต็มที่ จึงควรมีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) ที่หลากหลายและต่อเนื่องมากขึ้นในอนาคต

โดยสรุป แนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมกับบริบทโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สามารถส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน และเป็นแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการพัฒนาทักษะ IDGs ให้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยบูรณาการในแผนพัฒนาการศึกษา พร้อมทั้งพัฒนากรอบแนวทางหรือโมเดลการจัดการเรียนรู้ในระดับเขตพื้นที่หรือระดับประเทศ นอกจากนี้ควรส่งเสริมการพัฒนาครูและผู้บริหารอย่างเป็นระบบ สนับสนุนการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลที่ครอบคลุมทักษะภายใน ควบคู่กับการสนับสนุนทรัพยากรและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

สถานศึกษาควรนำแนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ IDGs ไปบูรณาการในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยส่งเสริมบทบาทของผู้บริหารในการสนับสนุนการพัฒนาครู และส่งเสริมการทำงานผ่าน PLC ครูควรปรับบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ใช้กระบวนการตั้งคำถามและการ

*CONTACT Corresponding: siripatp67@nu.ac.th

สะท้อนคิด พร้อมทั้งจัดกิจกรรมจิตศึกษาอย่างสม่ำเสมอ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้ เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาผลการพัฒนาทักษะ IDGs ในระยะยาว และขยายการวิจัยไปยังบริบทสถานศึกษาที่หลากหลาย รวมถึงพัฒนาโมเดลการจัดการเรียนรู้ในระดับนโยบาย ศึกษาบทบาทของครอบครัวและชุมชน และใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็นของเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) ของผู้เรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบของโมเดลเชิงแนวคิด เรียกว่า “โมเดลการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ IDGs โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (IDGs-LMAR Model: Inner Development Goals Learning Management through Action Research Model)” โมเดลดังกล่าวเป็นการบูรณาการแนวคิดสำคัญ ได้แก่ แนวคิดเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (Inner Development Goals: IDGs) แนวคิดการบริหารจัดการเรียนรู้ แนวคิดจิตศึกษา (Contemplative Practice) แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) และแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อพัฒนาทักษะภายในของผู้เรียนอย่างเป็นระบบในบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

1. องค์ประกอบของโมเดล IDGs-LMAR Model ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้

1.1 ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย บริบทของสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้เรียน และกรอบแนวคิดเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการออกแบบและพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพจริงของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

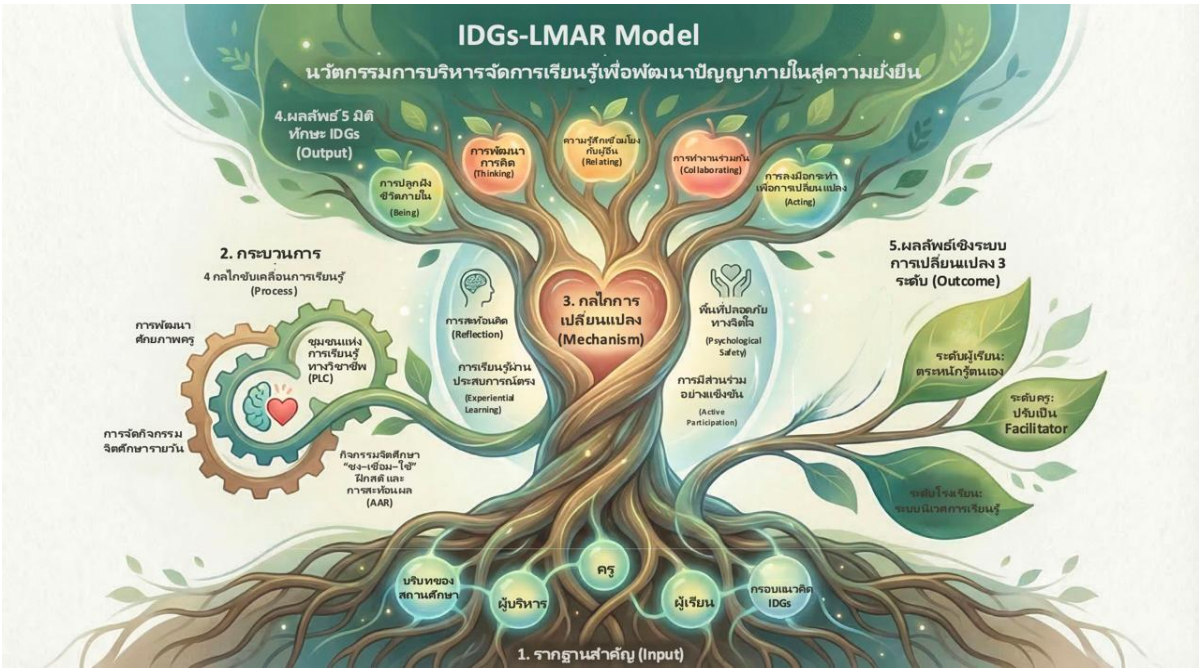
1.2 กระบวนการ (Process) ประกอบด้วย 4 กลไกสำคัญ ได้แก่ 1) การพัฒนาศักยภาพครู (Teacher Development) 2) การจัดกิจกรรมจิตศึกษารายวัน (Contemplative Practice) เช่น กิจกรรม ชง–เชื่อม–ใช้ การฝึกสติ (Body Scan) และการสะท้อนผล (AAR) 3) การดำเนินงานชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) 4) การดำเนินการตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research Cycle) ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล

1.3 กลไกการเปลี่ยนแปลง (Mechanism) เป็นกระบวนการภายในที่ทำให้เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง ได้แก่ การสะท้อนคิด (Reflection) การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) การมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Active Participation) และการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจ (Psychological Safety)

1.4 ผลลัพธ์ระยะสั้น (Output) ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะที่จำเป็นของเป้าหมายการพัฒนาปัญญาภายใน (IDGs) ครบทั้ง 5 มิติ ได้แก่ 1) การปลูกฝังชีวิตภายใน (Being) 2) การพัฒนาทักษะการคิด (Thinking) 3) ความรู้สึกเชื่อมโยงกับผู้อื่น (Relating) 4) การทำงานร่วมกัน (Collaborating) และ 5) การลงมือกระทำเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Acting)

1.5 ผลลัพธ์เชิงระบบ (Outcome) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับผู้เรียน มีการตระหนักรู้ตนเองและพัฒนาทักษะชีวิต 2) ระดับครู ปรับบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) 3) ระดับโรงเรียนเกิดระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) ที่ส่งเสริมการพัฒนาปัญญาภายในอย่างยั่งยืน

*CONTACT Corresponding: siripatp67@nu.ac.th

ภาพ 2 โมเดลการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ IDGs โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (IDGs-LMAR Model)
ที่มา : ศิริพัตร์ ประสมทอง และณัฏฐ์ ชาคำมูล (2569)

จากภาพ 2 แสดงให้เห็นว่า โมเดล IDGs-LMAR เริ่มต้นจากปัจจัยนำเข้า (Input) ซึ่งเป็นบริบทพื้นฐานของสถานศึกษา จากนั้นเข้าสู่กระบวนการ (Process) ที่ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 4 ประการ ได้แก่ การพัฒนาครู การจัดกิจกรรมจิตศึกษา การดำเนินงาน PLC และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะส่งผลผ่านกลไกการเปลี่ยนแปลง (Mechanism) ได้แก่ การสะท้อนคิดและการเรียนรู้จากประสบการณ์ จนนำไปสู่ผลลัพธ์ (Output) คือ การพัฒนาทักษะ IDGs ทั้ง 5 มิติ และขยายผลไปสู่ผลลัพธ์เชิงระบบ (Outcome) ในระดับผู้เรียน ครู และโรงเรียน

องค์ความรู้ใหม่นี้มีความสำคัญในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ กล่าวคือ 1) เป็นการบูรณาการแนวคิด IDGs กับการบริหารจัดการเรียนรู้ในบริบทโรงเรียนไทย 2) เป็นรูปแบบที่พัฒนาจากการปฏิบัติจริงด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 3) สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาอื่นที่มีบริบทใกล้เคียง 4) ช่วยยกระดับการพัฒนาผู้เรียนจากการเรียนรู้เชิงเนื้อหาไปสู่การพัฒนาภายในอย่างเป็นองค์รวม

บรรณานุกรม

วิเชียร ไชยบัง. (2560). *จิตศึกษา: การพัฒนาปัญญาภายใน*. มูลนิธิลำปลายมาศพัฒนา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กระทรวงศึกษาธิการ.

DuFour, R., & Eaker, R. (1998). *Professional learning communities at work: Best practices for enhancing student achievement*. National Education Service.

Glickman, C. D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. M. (2017). *Supervision and instructional leadership: A developmental approach* (10th ed.). Pearson.

*CONTACT Corresponding: siripatp67@nu.ac.th

Hord, S. M. (1997). *Professional learning communities: Communities of continuous inquiry and improvement*. Southwest Educational Development Laboratory.

Inner Development Goals Initiative. (2021). *Inner development goals: Transformational skills for sustainable development*. https://innerdevelopmentgoals.org

Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). *The action research planner*. Deakin University Press.

Lewin, K. (1946). Action research and minority problems. *Journal of Social Issues, 2*(4), 34–46.

Reigeluth, C. M. (1999). *Instructional-design theories and models: A new paradigm of instructional theory* (Vol. II). Lawrence Erlbaum Associates.

Wamsler, C., Osberg, G., Osika, W., Hernderson, H., & Mundaca, L. (2021). Linking internal and external transformation for sustainability and climate action: Towards a new research and policy agenda. *Global Environmental Change, 71*, 102373.

ข้อมูลติดต่อ

1. ศิริพัตร์ ประสมทอง
   E-mail: siripatp67@nu.ac.th
   สังกัด คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฏฐ์ ชาคำมูล
   E-mail: natr@nu.ac.th
   สังกัด คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร